

Да ли је требало "капитулирати"?

Пише: Слободан Антонић
четвртак, 02 април 2009 13:48

Добрица Ћосић, Време змија: пишеви записи 1999-2000, Службени гласник, Београд 2008, стр. 272.

У шестој свесци Ћосићевих дневника, која је писана за време НАТО бомбардовања, покренуто је више занимљивих тема. Можда најизазовније је Ћосићево размишљање о томе да је једини спас Србије, пред страшним притиском САД и њених савезника да преда Косово, била "капитулација", односно удовољавање захтевима моћника, без даљих, узалудних жртава.

Ћосић, који иначе сам за себе каже да је песимиста, и пре и током бомбардовања писао је да је капитулација пред САД и ЕУ једино решење. Уочи напада, 22. марта, он пише: "Нити можемо да одбранимо Косово, нити је Косово и даље Србија. (...) Опстанак нам је у капитулацији" (10). Онда, 25. марта записује: "Ако Милошевић не капитулира, шта ће бити са Србијом? Страдаће, гинуће, док не реши да капитулира. (...) Спас је у капитулацији, предаји" (18-19). А 26. марта каже: "Неко мора да капитулира. (...) Косово се мора напустити" (21). Затим 6. априла пише: "После јучерашњег и ноћашњег бомбардовања шири се шапат: морамо да капитулирамо. То говоре и борци Прве пролетерске, пуковници" (36). Петнаестог априла записује: "Српско питање данас гласи: ко је храбар и способан да буде издајник? (...) Који ће српски политичар и генерал толико волети отаџбину да је спасава капитулацијом?" (51). Па сутрадан, опет: "Наш спас је у капитулацији, капитулација сада није издаја" (53). Онда, 21. априла поново каже: "Спас је у капитулацији. А наша нација нема човека који има моћ и храброст да капитулацију изврши. Србији је сада потребан месија – паметан и храбар издајник. (...) Ко сада може бити генерал Недић?" (63). А 27. априла вели: "У Академији наука тихи дефетизам. Када ћемо да капитулирамо – то је главно питање?" (70).

Слично каже и 14. маја: "Људи су уплашени и суморни; сви прижељкују капитулацију, али се нико не усуђује да изговори ту издају" (99-100). Онда опет, 23. маја (пишући о Београду без струје): "Велики, модеран град не може да ратује; он мора да капитулира" (123). Затим, 25. маја: "Људи из моје околине су растројени, измучени несном, бригама и оскудицом које најављују истинску беду. Сви одреда желе и захтевају да Милошевић прихвати све што се од њега тражи и оконча бомбардовање" (126). Онда 2. јуна каже: "Нас неколико академика једнодушно се саглашавамо: морамо одмах данас капитулирати (...). (...) Милошевићу (треба) психолошки олакшати одлуку о капитулацији (...), треба му помоћи ауторитетом Академије да донесе рационалну одлуку и прихвати захтеве Америке" (144). Коначно, 3. јуна, на дан када је успостављено примирје, Ћосић записује: "Јуче нам је Финац Марти Ахтисари најавио историјски дан`. Милошевић ту шансу није

Да ли је требало "капитулирати"?

Пише: Слободан Антонић
четвртак, 02 април 2009 13:48

пропустио: капитулирао је; (...) пошто је по свом `демократском` обичају одговорност за капитулацију пренео на Народну скупштину" (146).

Стари писац је у овим својим белешкама био искрен и бруталан. Искрен, јер се није бојао да напише оно што су тада многи Срби желели: да НАТО бомбардовање треба одмах да престане, макар и по цену српског одрицања од Косова. Бруталан, јер је користио једну стару и озлоглашену реч, "капитулација", како би описао попуштање Србије пред надмоћнијим непријатељем. Ћосићева приврженост српској ствари толико је несумњива, да се он није морао бојати оптужби, ни тада, ни данас, за недостатак патриотизма. Занимљиво је да се представљање ове књиге одиграло 24. марта 2009, управо онда када се патриотска Србија сећала НАТО злочина и храброг отпора наше војске. И као што је 1999. Ћосић имао искрености и храбрости да овакве своје ставове запише, тако је и данас Ћосић имао довољно искрености и храбрости да их објави и о њима говори.

Али, да ли је стари писац био у праву? Да ли је, под претњама бомбардовањем, требало прихватити захтеве САД и ЕУ у вези Косова? Да ли је требало прихватити диктат моћника из Рамбујеа? Да ли је требало "капитулирати"? Рационална анализа показује следеће. Рамбује је заиста био типичан ултиматум по начелу "потпиши или ћеш бити бомбардован" (sign-or-be-bombed-ultimatum). Американци су сами израдили све папире, а позване стране су могле само да их потпишу или одбаце. Није било могућности да се преговара о предложеним решењима, већ се могло дискутовати само о техничким или језичким питањима.

Потписивање папира из Рамбујеа подразумевало је три ствари. Прво, Србија је требало да изгуби сваку реалну управу над Косовом [1](#). Косово би добило своју скупштину, владу, председника и судове, дакле све што чини државу

[2](#)
. Србија би задржала надлежности једино када је реч о новцу у оптицају и о промени граница. Косово би, напротив, добило "најмање 20 посланика" у републичкој скупштини, "најмање једног" члана владе, "најмање троје" судија Врховног суда итд.

[3](#)
. Српска скупштина, дакле, није имала законодавне надлежности над Косовом, али у њој је требало да седе Албанци. Српска влада, такође, није имала извршне надлежности над Косовом, али и у њој је требало да седе Албанци.

Као друго, Албанцима је била стављена у изглед независност Косова. Наиме, Споразум је предвиђао да ће се "три године по ступању на снагу Уговора сазвати међународна

Да ли је требало "капитулирати"?

Пише: Слободан Антонић
четвртак, 02 април 2009 13:48

конференција како би се одредио механизам коначног решења за Косово, на основу воље народа, мишљења надлежних власти, напора сваке Уговорне стране у односу на спровођење овог уговора, као и Хелсиншког завршног акта" [4](#) . Овај члан није изричито прописивао плебисцит о независности. Али, Рам Буја, један од албанских преговарача, тврдио је да им је "лично Медлин Олбрајт гарантовала да ће после три године имати право да организују референдум, без обзира на то како је ово питање регулисано у завршном документу"

[5](#)

И треће, српска војска и полиција морале су се са Косова готово сасвим повући – изузев неких 1.500 граничара, као и 2.500 позорника који су потпадали под надзор међународне управе. На Косово је имало да дође 28.000 војника НАТО-а, којима је заповедао непосредно Главни штаб НАТО, тако да је Косово и по Рамбујеу требало да буде под НАТО окупацијом.

Ако погледамо садашње стање на Косову, видећемо да смо заправо и добили све то, само, како би то вероватно Ћосић приметио, уз рат, бомбардовање и страдање. Косово би, очигледно, и са ратом и без њега (тј. са Рамбујеом) завршило у сецесији. Покровитељи парчања би и тада били исти као сада – САД и неке земље ЕУ. Србија би свакако и тада наставила да се позива на Повељу УН. Али, она би и тада могла мало тога да учини како би стварно задржала Косово под својом управом. Са овог становишта посматрано, изгледа да је стари писац био у праву: ако на крају нисмо могли добити ништа боље од Рамбујеа, онда можда заиста није ни требало ратовати.

Такође, одмах по почетку бомбардовања, као разлог за одбијање Рамбујеа навођене су и тзв. окупационе одредбе о присуству НАТО-а на целој територији Србије. У папирима из Рамбујеа је писало: "НАТО особље ће уживати, заједно са својим возилима, бродовима, борбеним авионима и опремом, слободан и неограничен пролаз и неометан приступ свуда у СРЈ... НАТО се изузима од царина, пореза и других дажбина и прегледа... НАТО-у се допушта употреба аеродрома, путева, пруга и лука без плаћања накнада, царина, мостарина, путарина или дажбина које повлачи њихово коришћење... Уговорне стране ће, на једноставан захтев, омогућити све телекомуникацијске услуге за које се одлучи НАТО... и то бесплатно... НАТО ће имати имунитет у односу на све законске процесе: грађанске, управне и кривичне" [6](#) . Дозвола за слободно кретање НАТО снага по Србији тумачила се као дозвола за њену окупацију. Зато је одбијање тих одредби, чак и по цену рата, тумачено као ствар елементарног суверенитета и националног достојанства.

Да ли је требало "капитулирати"?

Пише: Слободан Антонић
четвртак, 02 април 2009 13:48

Међутим, 18. јула 2005, генерални секретар НАТО Јап де Хоп Схефер и министар спољних послова Вук Драшковић потписали су исти такав споразум какв је био предвиђен и у Рамбујеу. И у њему је стајало да НАТО може бесплатно да користи путеве, пруге и аеродроме на територији Србије, да неће подлегати царинским и полицијским проверама и да ће у односу на домаће полицијске и правосудне органе имати имунитет. Истоветне одредбе нашле су се и у Оквирном споразуму о уласку Србије у Партнерство за мир. Тај споразум је председник Србије Борис Тадић потписао 14. децембра 2006. у седишту НАТО-а у Бриселу. Оба споразума направљена су док је на челу владе Србије био Војислав Коштуница. Тада то није било схваћено као окупација, већ као рутинска станица на путу у ЕУ. Истина, након овог другог споразума протествовао је председник СПС Ивица Дачић. Он је тада чак запретио да ће чланови његове странке "зауставити сваки пролаз НАТО трупа преко територије Србије" [7](#). Али, он је убрзо и сам ушао у Тадићеву владу и постао саставни део "евроатлантских процеса". Данас се ових "окупационих одредби" јавност Србије више не сећа.

Могло би се, међутим, рећи да би данас ситуација била другачија да није било 5. октобра, односно, да је на власти остао Слободан Милошевић. Међутим, управо је Милошевић потписао Дејтонски споразум (1995), чији се анекс 1-А зове: Споразум између СРЈ и НАТО пакта о транзитним аранжманима за операцију мировног плана. У чл. 2 се каже да ће "Влада СРЈ дозволити (НАТО снагама – А. С) слободан транзит копом, железницом, путевима, водом или ваздухом за сво особље и терет, опрему, робу и материјал било које врсте, укључујући муницију". У чл. 4 се каже да ће "НАТО-у бити дозвољено да користи аеродроме, путеве и луке без плаћања обавеза, путарина и других новчаних дажбина". А у чл. 10. стоји да ће "војно особље НАТО под свим околностима и у свако доба подлегати искључивој јурисдикцији својих националних елемената у погледу било којих кривичних или дисциплинских прекршаја које би могли починити у СРЈ". [8](#) Дакле, и сам Милошевић је већ био потписивао сличне аранжмане са НАТО-ом, тако да је очигледно реч о извесном рутинском споразуму на које су балканске земље, од 1990-их, биле принуђене да склапају са најмоћнијим војним савезом на планети.

Дакле, некако испада да, и поред тога што је пружиала војни отпор, Србија ипак није успела да заустави САД и НАТО у оном основном што су они желели да постигну на Косову, али и у региону. Да ли је онда вредело ратовати? Ћосићев одговор је "не", и он у том одговору свакако да није усамљен. Тако су мислили и данас мисле многе истакнуте личности нашег јавног живота (једино што се мали број њих то усуђује да каже). Ћосић користи помало бруталан термин "капитулација", али очигледно у значењу прихватања захтева из Рамбујеа. Али, ако занемаримо ту појмовну непрецизност, можемо се и ми запитати: има ли разлога због којег је требало ратовати ако се диктат из Рамбујеа свеједно остварио?

Да ли је требало "капитулирати"?

Пише: Слободан Антонић
четвртак, 02 април 2009 13:48

Један занимљив и одлучно потврдан одговор на то питање ових дана нам је дао млади филозоф, Никола Танасић [9](#). Он је НАТО напад на Србију упоредио са агресијом моћног краља Филипа Македонског на Атину. Атина је могла да се стави под "заштиту" Филипа и сачува богатство и део суверенитета. Али, одлучила је да пружи војни отпор далеко надмоћнијем непријатељу и претрпела тежак пораз у бици код Херонеје (338. г. п. Х). Након овог пораза, промакедонске снаге у Атини оптужиле су Демостена да је крив за беспотребне губитке у рату. Бранећи се, Демостен држи знаменити говор "О венцу", који је данас саставни део свих светских антологија беседништва.

Дакле, у том говору, подсећа нас Танасић, Демостен објашњава зашто су одбрана слободе и отпор насиљу дужност свих моралних људи чак и онда када тај отпор има мало изгледа на успех. Реч је о јавном сведочењу онога у шта нека заједница верује. Ако нека заједница верује у слободу, она ће је морати покушати оружјем да одбрани, ма колико да су мали изгледи да та одбрана успе. Јер, ако не би било макар покушаја супротстављања насиљу, како би се знало да је слобода истинска вредност те заједнице? Одбрана слободе, макар и неуспешна, јесте најјачи показатељ у шта нека група људи стварно верује. А крв која је при томе пала није проливена узалуд, чак ни ако ништа није постигнуто. Та крв је постала својеврсан завет чланова неког друштва да ће наставити да се боре за слободу, она је постала средство новог спајања људи у обновљену и оснажену заједницу. Заједница која памти крв проливену у одбрани од насиља, сачуваће идентитет и првом приликом, када се стекну услови, постаће поновно слободна. Заједница, пак, која заборави своје хероје слободе изгубиће убрзо не само сваку слободу. Она ће на крају изгубити и свој идентитет, изгубиће и саму себе.

Између старог Добрице и младог Николе креће се данас патриотска и демократска Србија. Као што је увек у животу, и овде решења и одговори нису ни лаки, нити једноставни. Постоје разлози преживљавања који нам кажу да морамо спасавати своје животе и животе својих најмлађих. Заиста, рат НАТО са Србијом је у тој мери био сукоб неравноправних противника, да се врло брзо претворио у свакодневни покољ цивилног становништва у Србији. Зато је и био у праву стари писац када је тражио да се положи оружје и избегне даље страдање цивила. Са друге стране, Косово се заиста није могло дати без икакве борбе. Иако тадашња Србија свакако није била Атина (а Милошевић Демостен), ипак је паралела са догађајем од пре 23 века потпуна. Ми само кроз борбу, у којој смо спремни да заложимо своје животе, показујемо колико нам је до нечега стало. То вреди како за појединце, тако и за народе. Зато је и био у праву млади филозоф када нас је подсетио да Србија, изложена насиљу, није имала друге до да Косово брани оружјем, како би би јој свет веровао да до њега истински држи.

Вероватно је да различити егзистенцијални и историјски резон Добрице и Николе долази од њихових различитих година, различитих емоција и различитих искустава.

Да ли је требало "капитулирати"?

Пише: Слободан Антонић
четвртак, 02 април 2009 13:48

Ипак, обојица би се вероватно сложила да пропаст атинске независности није почео са поразом код Херонеје, већ са заборавом хероја палих у тој бици. Исто тако, вероватно ће се обојица сложити да Србија није изгубила Косово ни 1999, ни 2008. Србија ће изгубити Косово онога тренутка када заборави своје хероје са Паштрика, своје погинуле пилоте и своју пострадали децу... Колико смо близу тога?

1. "Привремени споразум за мир и самоуправу на Косову" (Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo); потпуни српски превод Споразума молим види у: Србија и НАТО. Посебно издање часописа Нова српска политичка мисао, свеска 2: "Светска дебата" и "Досије", Београд, 1999, стр. 151-194. [^] 2. Глава 1, чл. 1-5; СН, 1999/2: 154-161. [^] 3. Глава 1, чл. 9; СН, 1999/2: 163-164.

[
^
_]
]

4. Глава 8, чл. 1, ст. 3; СН, 1999/2:194.

[
^
_]
]

5. Време, 13. март 1999, стр. 12.

[
^
_]
]

6. Прилог Б: Положај мултинационалних војних снага за спровођење Уговора; СН, 1999/2: 191-194.

[
^
_]
]

7.

<http://www.mtsmondo.com/news/vesti/text.php?vest=42354>

[
^
_]
]

8.

<http://www.ndcsarajevo.org/files/dejton.pdf>

[
^
_]
]

9.

<http://www.nspm.rs/kuda-ide-srbija/o-vencu.html>

[
^
_]
]

Да ли је требало "капитулирати"?

Пише: Слободан Антонић
четвртак, 02 април 2009 13:48

]